

990802-1

J. B. Kozák nám při výkladech o presokraticích stále připomínal, že jejich společným problémem bylo, co trvá uprostřed změn. Pro Thaleta to byla voda, pro Anaximena vzduch, pro Hérakleita oheň, pro pythagorejce číslo (event. čísla), pro Anaximandra APEIRON (neomezené), eleaté popřeli změnu vůbec. Měl jsem už v době studií pochybnosti o této interpretaci, protože jsem s jakousi samozřejmostí ztotožňoval to, co trvá, s neměnným. To potom pochopitelně nesesedělo: voda i vzduch jsou velmi hybné ARCHAI, oheň dokonce vypadá jako živý (a kromě toho Hérakleitos výslovně neměnnost popíral, proto také zvolil onen oheň, PYR) – zbývalo by snad jen číslo (ale čísel je zase velmi mnoho) a zajisté HEN KAI PAN. Dále pak už to bylo srozumitelnější: po eleatech došlo nutně ke kompromisům, které vždycky připouštěly něco neměnného, ale také změnu. Teprve mnohem později jsem si uvědomil, že trvalost opravdu nemusí znamenat neměnnost, nýbrž také opakování či návraty. Tak se mi ovšem zároveň ukázalo, jak zjednodušující a přímo desinterpretující bylo Aristotelovo chápání nejstarších filosofů jako „hylozoistů“ (správné označení by spíš bylo „archeozoistů“, neboť HYLÉ nepřehlédnutelně prozrazuje Aristotelovu ražbu, která však nápadně nevyhovuje, je-li aplikována na staré myslitele – už jenom „číslo“ nebylo lze chápat jako HYLÉ atd.). Prostě řečeno, trvání nemusí znamenat neměnnost, a u nejstarších filosofů (jimž se dodnes nesprávně nebo alespoň matoucím způsobem říká „přírodní“) opravdu neměnnost neznamenal. Neměnnost ostatně znamená určitost – a právě Anaximandros ono „trvalé“ kvalifikoval jako „neurčité“ a „neomezené“ (mohli bychom také říci: nevymezené).

(Písek, 990802-1.)